

A KÜLÖNBÖZŐ ÉLŐSÚLYÚ TEHENEK TAKARMÁNYÉRTÉKESÍTÉSÉNEK ÉS GÁZCSERÉJÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA

GERE TIBOR

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Agrártudományi Egyetem, Gödöllő

A gazdaságos állati termék-előállítás csak a termelési iránynak megfelelő, racionálisan kialakított állattípusokkal biztosítható.

A szarvasmarha típusát meghatározó egyik alapvető komponensként az állat testtömegét szokásos megjelölni. A különböző fajták élősúly optimumának vizsgálata feltehetően azért került a kutatók figyelmének homlokterébe, mert mint köztudott, az állat tej- és hústermelésének nagyságát, a termelés gazdaságosságát az élősúly jelentős mértékben befolyásolja.

A szarvasmarha optimális élősúlyával kapcsolatban kialakult, gyakran ellentmondó nézetek magyarázata, minden valószínűség szerint az eltérő tenyésztési irányokban és elképzelésekben, a szarvasmarha hasznosítási típusainak nagyfokú változatosságában, a típusok kialakulását meghatározó ökológiai és ökonómiai körülmények differenciáltságában keresendők.

A gazdaságos élősúly vizsgálatakor a kutatónak mindenekelőtt arra kell információt gyűjtenie, hogy az eltérő súlyú állatok milyen mennyiségű táplálóanyagot igényelnek egységnyi termékmennyiség előállításához, mivel a termelési költségek jelentős részét a takarmányozási ráfordítások teszik ki. Ezzel kapcsolatban érdeklődésre tarthat számot annak megállapítása, hogy a takarmányértékesülést meghatározó fontosabb értékmérő tulajdonságok közül az állat testtömegének mekkora a befolyása.

Az eltérő testnagyságú tehének anyagcseréje specifikumának tanulmányozása érdekében vizsgálatainkat kiegészítettük respirációs mérésekkel is.

A vizsgálati anyag ismertetése és a vizsgálat módszere

A vizsgálatokat a Moszkva melletti „Kommunárka” törzstenyészetben 3—4. laktációban levő, fekete-tarka állományból kiválasztott tehéncsoportokon végeztük. Az adott állományra jellemző élősúlynak megfelelően egy kis-, közepes- és nagysúlyú csoport került kiválogatásra. A csoportok összeállításánál teljes analógiára törekedtünk, melynek eredményeként a különböző csoportokba került tehének között származás, életkor, termelés, az ellés ideje, a tej koncentrációja stb. tekintetében elhanyagolható különbség mutatkozott, csak testtömegükben volt statisztikailag is biztosított eltérés (I. táblázat).

I. táblázat

A kísérletbe vont állatok tejtermelése és élősúlya a vizsgált laktációban

Csoport	n	Tejtermelés			Élősúly			Súlykülönbség megbízhatósága
		M±m	S	S%	M±m	S	S%	
1.	9*	4492±137	387	8,6	484±11,3	31,9	6,5	$P_{1-2} < 0,05$
2.	10	4584±280	842	18,3	522± 8,5	25,5	4,8	$P_{2-3} < 0,05$
3.	10	4550±199	597	13,1	569±13,7	41,1	7,7	$P_{1-3} < 0,001$

* egy tehén a kísérlet közben bekövetkezett vetélése miatt kizárásra került.

A vizsgálatok a teljes laktációra és a szárazonállásra terjedtek ki, a laktáció első hónapja előtetési szakasznak minősült, az utolsó hónap mérési adatait, a laktáció eltérő időtartama miatt, figyelmen kívül hagytuk. A kísérlet ideje alatt egyedileg regisztráltuk az állat által elfogyasztott takarmány mennyiségét és az etetés után visszamaradt hányadát. A kísérletbe vont tehenek egy istállóban, azonos takarmányozási és tartási körülmények között termeltek. A teheneket naponta két alkalommal DA-M-3 típusú fejőgéppel fejték, gépi utánfejtést alkalmazva. A tehenek termelését 10 naponként végzett próbafejtés alkalmával mérték. A tej összetételét kéthavonként, összesen 5 alkalommal vizsgáltuk. A súlymérés havonta egyszer, 2 egymást követő napon az etetés előtt, minden alkalommal azonos napszakban történt.

A respirációs vizsgálatba minden csoportból 5—5 egyedeket vontunk be. A méréseket a Szovjetunióban alkalmazott metodika szerint 12—14 óra között végeztük, respirációs maszk segítségével.

A tehenek élősúlya és takarmányértékesítésük

A kísérletbe vont tehenek tejtermelése a mérések ideje alatt közel azonos volt. A maximális termelésüket a vizsgálat első hónapjában produkálták, ezt követően a tejtermelés fokozatosan csökkent. A különböző csoportok laktációs görbéjének lefutása is közel azonosan alakult.

Az első csoport napi átlagos tejtermelése $15,1 \pm 0,70$ ($S\% = 11,2$), a 2. csoporté $14,6 \pm 0,93$ ($S\% = 19,1$), a legnehezebb teheneké (harmadik csoport) $15,6 \pm 0,67$ kg volt ($S\% = 12,9$). A tej összetételében és kalóriatartalmában sem tapasztaltunk statisztikailag érzékelhető eltérést a csoportok között. 1 kg tej átlagos kalóriatartalma a csoportok sorrendjében 824; 843; 834 kcal volt.

A kísérlet ideje alatt elfogyasztott takarmányok megoszlása tápanyagtartalmuk alapján átlagosan: széna — 7,7, tömegtakarmány — 58,9 és abrak — 33,4%. A különböző csoportok által elfogyasztott takarmányok struktúrájában nem volt lényeges eltérés.

II. táblázat

Az etetett takarmányok struktúrája tápanyagtartalmuk alapján (%)

A csop. száma	Abrak	Gyök-gumósok	Szilázs	Zöldtakarmányok	Szénafélék
1.	33,8	9,4	14,8	34,1	7,9
2.	32,9	9,7	14,6	35,0	7,8
3.	33,8	8,7	14,4	35,8	7,3

III. táblázat

A különböző súlyú tehenek egységnyi tejtermelésre vetített átlagos tápanyagfelhasználása (a laktáció 8 hónapja alatt)

Mutatók	I. csoport M±m	II. csoport M±m	III. csoport M±m
Takarmányfelhasználás: (tak. egység)*			
1 kg tejre (kg)	0,810±0,028	0,791±0,032	0,790±0,029
1 kg FCM-re (kg)	0,760±0,029	0,726±0,027	0,731±0,022
1000 tejalóriára (kg)	0,987±0,034	0,944±0,035	0,947±0,024
1 kg tejtermelésre fordított emészhető-fehérje (g)	111±4,2	106±4,4	105±4,1
1000 tejalóriára jutó nettó energiaráfordítás kcal	2467±87	2360±87	2367±61
A takarmány nettó energiájának értéksülése (%)	40,5	42,3	42,2

* a Szovjetunióban alkalmazott takarmányegységben (zab-egység)

Méréseink szerint az eltérő élősúlyú csoportok egységnyi tejtermelésre vonatkoztatott táplálóanyag-ráfordítása között (gyakorlatilag azonos tejtermelés esetén) nem volt szignifikáns különbség. Hasonló a helyzet az 1000 kcal tejtermelésre vonatkoztatott takarmányegységben kifejezett tápanyagfelhasználás és az 1000 kcal produktumra jutó nettó takarmány-energiaráfordítás esetében is (III. táblázat).

A III. táblázat adataiból megfigyelhető, hogy a közepes és a nagyobb súlyú tehenek némileg jobban értékesítették a takarmányban felvett nettó energiát. Analóg következtetésre jutottak más (Berge S.; Kovalev, V. N.; Petrajtisz, I. P.; Csinarev, I. I.) kutatók is.

Az egységnyi tejtermelésre jutó tápanyagfelhasználás és a napi átlagos tejtermelés között messzemenően biztosított negatív ($r = -0,894 \pm 0,086$) összefüggést észleltünk. A relatív (100 kg élősúlyra jutó FCM) és a 300 napos laktációs tejtermelés, valamint az 1 kg tejre vonatkoztatott tápanyagfelhasználás között kisebb, de statisztikailag biztosított korrelációt ($r = -0,728$, illetve $-0,739$) kaptunk.

A tehen élősúlya és az 1 kg tej termeléséhez elfogyasztott tápanyag mennyisége között összefüggés nem mutatkozott.

A variancia analízissel megállapítást nyert, hogy a tejtermelésre felhasznált tápanyagrafordítás varianciáját elsősorban a tejtermelés mennyisége befolyásolta (66,7%). Az élősúly hatása ez esetben sem volt jelentős (3,4%).

A tehenek élősúlya, gázcseréje és energiaforgalma

A respirációs vizsgálatba a kísérleti állomány felét vontuk be. A csoportok kialakításakor az előzőekben elfogadott irányelvek szerint jártunk el. A közepes és a nagy súlyú tehenek ritkábban és mélyebben, a kis súlyú állatok gyakrabban, de felületesen lélegeznek. Ennek eredményeként a belégzett O₂ kihasználás határfoka az utóbbiaknál rosszabb volt. Az O₂ fogyasztás és a CO₂ leadás abszolút értéke az élősúly növekedésével fokozódott. Az egységnyi élősúlyra, testfelületre és tejtermelésre vonatkoztatott oxigénfogyasztás és széndioxid-leadás a súly növekedésével csökkent (V. táblázat).

A nagy súlyú tehenek anyagsere folyamatai feltehetően kisebb intenzitással folynak, ami a szervek igénybevétele és a hosszú hasznos élettartam szempontjából kedvező. A nagy testtömegű tehenek kisebb O₂ fogyasztással állítottak elő egységnyi mennyiségű tejet, mint a közepes és kis súlyú analóg társaik. A respirációs kvóciens a vizsgált csoportoknál gyakorlatilag azonos volt.

IV. táblázat

A különböző élősúlyú tehenek gázcseréjének átlagos értékei

Csoportok	A légzés			O ₂ fogyasztás	CO ₂ termelés	RQ
	perctérfogata	mélysége	gyakorisága			
I.	107,5	3,39	32,1	2,766	2,647	0,96
II.	105,8	3,71	29,2	2,781	2,678	0,95
III.	113,8	3,83	30,4	2,976	2,865	0,96

V. táblázat

Az eltérő súlyú tehenek gázcseréjének relatív értékei

Paraméterek	I. csoport		II. csoport		III. csoport	
	M±m	S%	M±m	S%	M±m	S%
O ₂ fogyasztás 1 kg élősúlyra cm ³ /óra	359±26	12,8	330±7	3,9	325±16	10,0
CO ₂ leadás 1 kg élősúlyra cm ³ /óra	344±24	12,2	318±10	6,6	312±15	9,6
O ₂ fogyasztás 1 m ² testfelületre 1/óra	26,5±1,7	11,3	25,1±0,7	5,5	25,4±1,1	8,6
CO ₂ leadás 1/óra	25,4±1,7	12,2	24,2±1,0	8,2	24,4±1,0	8,6
Napi O ₂ fogyasztás 1 kg tejre, 1	304±14	8,0	303±15	9,9	284±10	7,5
Napi CO ₂ leadás 1 kg tejre, 1	292±14	8,6	291±13	9,1	272±9	7,0

VI. táblázat

A tehenek napi hőtermelésének átlagos értékei a kísérlet
10 hónapja alatt (kcal)

Mutatók	I. csoport		II. csoport		III. csoport	
	M±m	S%	M±m	S%	M±m	S%
Átlagos napi hőtermelés	19887±1672	14,5	20017±565	5,6	21444±678	6,3
A napi hőtermelés:						
1 kg élőszúlyra vetítve	43,1±3,1	12,5	39,6±1,1	5,5	39,0±1,8	9,4
1 m ₂ testfelületre vetítve	3185±240	13,0	3021±81	5,3	3060±131	8,5
1 kg tejtermelésre vetítve	1522±83	9,5	1569±76	9,6	1435±51	7,1

A gázcsere mérésekre alapozva indirekt kalorimetriás úton meghatároztuk a tehenek energiaforgalmát. Az RQ ismeretében meghatároztuk az elfogyasztott O₂ kalóriaértékét és ennek alapján állapítottuk meg az állatok hőtermelését (V. táblázat). A nagy súlyú tehenek napi hőtermelése átlagosan 7,2, illetve 7,8%-kal múlta felül a közepes- és kis súlyú csoportokét. Az egységnyi élőszúlyra vonatkoztatott napi hőtermelés értéke viszont a II. csoportban 8,2, a III. csoport esetében 9,6%-kal volt kevesebb, mint az I. csoport egyedeinél.

Az 1 kilogramm tejre vetített napi hőtermelés a legnehezebb teheneknél volt a legkedvezőbb. A III. csoport egyedei az I. csoporttal összehasonlítva átlagosan 5,8%-kal kevesebb termikus energiaráfordítással állítottak elő 1 kg tejet.

A napi hőtermelés nagyságát befolyásoló tényezőkre számított korrelációs értékek az alábbiak voltak:

Napi hőtermelés — relatív tejtermelés	r = +0,88
Napi hőtermelés — laktációs termelés	r = +0,68
Napi hőtermelés — napi takarmányfogyasztás	r = +0,72
Napi hőtermelés — élőszúly	r = +0,37

A kapott koefficiensek az utóbbi kivételével szignifikánsak voltak. A varianciaanalízis azt látszik igazolni, hogy a tehenek napi hőtermelését elsősorban az elfogyasztott takarmány mennyisége befolyásolja.